

MACULA CECA

wypatrywanie, zapatrzenie, wyglądanie, wglądanie, przewidzenie
Rozprawa doktorska – skrót | Natalia Nowacka

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie
Wydział Grafiki

Promotor: prof. Marcin Surzycki prof. ASP

Recenzenci: prof. Grzegorz Banaszkiewicz
dr hab. Przemysław Pintal prof. ASP

Wybierając ślełą plamkę na temat mojej pracy doktorskiej skupiłam się na dwóch towarzyszących mi już wcześniej zagadnieniach, będących inspiracjami moich działań wizualnych: przestrzeni i wzroku.

Sięgając do definicji opartej na fizjologii oka macula ceca (ślepa plamka lub plamka Mariotte'a) to pusta przestrzeń w polu widzenia, spowodowana tym, że na niewielkim obszarze siatkówki oka nie występują fotoreceptory. Niewrażliwe na światło miejsce znajduje się tam, gdzie nerw wzrokowy opuszcza gałkę oczną i biegnie w stronę mózgu. Gdy promienie świetlne ogniskują się na plamce ślepej niewielki wycinek pola widzenia jest pusty. Jest to zjawisko normalne i niedostrzegalne w codziennym życiu dzięki działaniu mózgu, który uzupełnia odpowiednimi jakościami sensorycznymi luki w polu widzenia. To, że widzimy kompletny obraz jest możliwe dzięki widzeniu dwuocznemu i symetrycznemu umieszczeniu plamek ślepych w gałkach ocznych, to, czego nie widzi jedno oko, widzi drugie. Jeśli nie jest to możliwe lukę wypełnia widok otoczenia.

Ślepa plamka powoduje jedną z iluzji optycznych, których wybór również opisuję w niniejszej pracy, ale dla mnie jest jedynie pretekstem do przyjrzenia się patrzeniu mniej związanemu z fizjologią, bardziej z doświadczeniami twórców, artystów, teoretyków, filozofów sztuki.

Obszerny teoretyczny temat zrealizowałam jako rodzaj szkicu, nie jest on podsumowaniem, ani zbiorem widzy z zakresu w jakim operuję, wskazuje on raczej na wątki, które wpłynęły na kształt mojej pracy artystycznej – zestawu obiektów graficznych.

Kolejne rozdziały przybliżają podjętą przeze mnie tematykę.

Wypatrywanie opisuje mechanikę widzenia. Odpowiadając na zadane pytanie: Jak działa oko? Opisuje pokrótce dwa procesy: wrażenia i percepcji i towarzyszący im spór współczesnych teoretyków sztuki wizualnej o niejasność rozgraniczenia roli samego oka i mózgu powodujący ich scalenie.

Zapatrywanie przywołuje uwagi o procesualności widzenia i jego dynamice. Powołując się na słowa artystów i teoretyków: Fernanda Légera, Władysława Strzemińskiego, a także znacznie wcześniejszych, jak choćby Jan Wolfgang von Goethe zwracam uwagę na zasadę powidoku – utrwalonego na siatkówce oka obrazu, który nie ustępuje natychmiast po przeniesieniu spojrzenia na inny kształt, przechodzi natomiast nawarstwiony, „zapamiętany” pod powiekami.

Wzglądanie/Wglądanie, to rozdział poświęcony selektywności widzenia. Oko bowiem zapośrednicza obraz z wszelkimi jego mankamentami, aberracjami, niespójnościami. A sam

charakter widzenia inspiruje myślicieli – jak choćby jednego z czołowych teoretyków postmodernizmu, niemieckiego filozofa i historyka sztuki Wolfgang Welscha. Opracował on teorię ślepej plamki (blind spot aesthetics), która mówi: *Widzieć coś, znaczy zawsze przeoczyć coś innego. Nie ma widzenia bez ślepej plamki.*¹ W filozofii Welscha myślenie estetyczne rozciąga się na rzeczywistość, która ulega procesowi estetyzacji, a samo postrzeganie jej staje się doświadczeniem estetycznym. Immanentną częścią tego procesu jest jego odwrotność – narastające otępienie na bodźce estetyczne. Ślepa plamka jego zdaniem powinna czynić nas z zasady wrażliwymi na wykluczenia, przełomy oraz inność. Metafory „ślepej plamki” używa również w tekstach o sztuce niemiecki filozof Theodor W. Adorno. Twierdzi, że ślepa plamka rozumiana jako miejsce pustki konstituuje pełnię świadomości.

W *Przewidzeniu* opisuję wybrane iluzje optyczne, które zbliżają mnie do wyboru środków wyrazu stosowanych w tytułowym zestawie obiektów graficznych.

OPIS I KOMENTARZ PRACY PRAKTYCZNEJ

MACULA CECA – ZAŁOŻENIA

Macula ceca jest dla mnie wielowymiarową przestrzenią – pustą, a zarazem pełną iluzji. Frapującą, tajemniczą i ciekawą do zgłębienia. Traktuję ją w kategoriach odmienności, dziwności, niezwykłości, nedorzeczności, jest w niej miejsce na paradoks i manipulację wrażeniami.

Charakter mojej pracy, cechujący się wewnętrznym przyzwoleniem na modyfikowanie pierwotnych pomysłów, finalizację tylko wybranych, połączył się z poszukiwaniami nowych zastosowań dla znanej mi techniki graficznej – serigrafii. Rozszerzając swój warsztat o nowe doświadczenia materiałowe podejmam decyzję o realizacji obiektów, nie jedynie dwuwymiarowych grafik. Miała na to wpływ adekwatność formy do realizacji podjętego przeze mnie tematu, a przede wszystkim chęć poszerzenia moich doświadczeń twórczych.

Istotną była dla mnie skala obiektów jaką przyjąłem. W moim założeniu zestaw jaki stworzę miał być przestrzenią angażującą widza, ale również przyjazną dla podejmowanych przez niego eksperymentów interaktywnych.

Ograniczenie środków wyrazu nastąpiło w sferze użytych kolorów farb drukarskich, ich ograniczeniu do podstawowej triady (cyan, magenta, żółty). Wszelkie inne barwy, które pojawiły się w stworzonych przeze mnie obiektach wyniknęły z ich kombinacji. Podstawą jednak była praca z czernią i biel, gradientem, który powstawał z zagęszczenia używanych przeze mnie śladów – linii.

To właśnie linia kreująca płaszczyznę była dla mnie najbardziej związanym i trafnym wyborem w zakresie środków wyrazu budujących moje prace. Choć na pierwszy rzut oka nie jest to

---

¹ Wolfgang Welsch, *Grenzgänge der Ästhetik*, Stuttgart, 1996 s.58 (cyt. za) Magdalena Willems-Pisarek, *Teza W. Welscha o modelowej roli sztuki dla współczesnej rzeczywistości i myśli filozoficznej na tle inspiracji późna filozofia L. Wittgensteina*, Sztuka i Filozofia 2223, 230-252 2003, udostępnione przez MuzeumHistorii Polski,

http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Sztuka_i_Filozofia/Sztuka_i_Filozofia-r2003-t22_23/Sztuka_i_Filozofia-r2003-t22_23-s230-252/Sztuka_i_Filozofia-r2003-t22_23-s230-252.pdf

dostrzegalne, większość matryc, których używałam powstała z odręcznego rysunku. Skomplikowane kompozycje powstawały mozolnie poddane dyktatowi równoległości linii, podobnego nacisku narzędzia jakim rysowałam na folii, często zbliżając moją wielogodzinną pracę do medytacji.

Macula Ceca – ślepa plamka rozumiana przeze mnie jako przestrzeń działań wizualnych przybrała kształt grupy pozornie niezwiązanych ze sobą obiektów.

Podczas pracy nad nimi istotnym było dla mnie stworzenie swoistej ramy do ich interpretowania, nie zaś domykanie w określonej na wstępie produkcji artystycznej.

To, co dla mnie w tym zestawie najcenniejsze pojawia się poza opracowanym schematem funkcjonowania obiektów w relacji z odbiorcą.

MACULA CECA – WYKAZ OBIEKTÓW:

1. FORTEL 125x92 cm /serigrafia na papierze/ 2017
2. FORMA 1 100x110 cm /obiekt graficzny, technika własna, serigrafia, folia lustrzana/ 2018
3. POZORY 150x190 cm /serigrafia, folia lustrzana/ 2017
4. LINIA BRZEGOWA 92x140 cm /serigrafia na papierze samoprzylepnym, płyta PCV, taśma syntetyczna/ 2018
5. TEORIA FORMY OTWARTEJ 90x130 cm /serigrafia na papierze samoprzylepnym, blacha, plexi magnezy/ 2017
6. OBIEKT 120x110 cm / serigrafia na papierze samoprzylepnym, pcv, guma/ 2017/2018
7. 3 MAJA/10LUTEGO 100x150 cm /serigrafia na papierze samoprzylepnym, taśma/ 2017/2018
8. FRAGMENTY WIELKIEGO PLANU 120x170 cm /serigrafia na papierze samoprzylepnym, blacha, magnezy/ 2018
9. SEN RICHARDA H. 69x100 cm (moduł) / obiekt graficzny, serigrafia, pcv, drewno, metal/ 2018/2019
10. PEJZAŻ 644 68x196 cm /serigrafia na papierze, plexi, płyta wiórowa/ 2018
11. DYLEMAT 115x180 cm /serigrafia na folii/ 2018
12. MIEJSCE PORUSZEŃ 18x70 (moduł) /serigrafia na papierze samoprzylepnym, pcv/ 2018
13. PATRZ ILE SIŁ W OCZACH ok. 110x160 (moduł 42x64 cm) /serigrafia na papierze samoprzylepnym, blacha/ 2018

Natalie Bonade
20. 11. 2020